

Yayına Hazırlayan GILLES VEINSTEIN
Osmanlılar ve Ölüm

GILLES VEINSTEIN 1945'te Paris'te doğdu. Tarih eğitimi yanında, Doğu Dilleri Okulu'nu bitirdi. 1988'de Toplum Bilimleri Yüksek Okulu'nda kendisi için kurulan "Osmanlı ve Türk Tarihi" kürsüsüne seçildi. Aynı yüksek okulda, Bilimsel Araştırmalar Ulusal Merkezi'yle ortak, Türk Alanı Üzerine Araştırmalar Merkezi'ni yönetiyor. Gilles Veinstein, 1999 yılında Collège de France'da, ilk defa açılan "Osmanlı ve Türk Tarihi" kürsüsüne seçildi. *Turcica* dergisinin yöneticiliğinin yanında, Osmanlı ve İslâm tarihi üzerine birçok kitap ve makalesi bulunuyor. 2013 yılında hayatını kaybetti. Yazarın Türkçe'de yayımlanmış eserleri: *Selânik 1850-1918. Yahudilerin Kenti ve Balkanların Uyanışı* (der. Gilles Veinstein, çev. Cüneyt Akalın, İletişim Yayınları, 1999) ve *İlk Osmanlı Sefiri 28 Mehmet Çelebi'nin Fransa Anıları: Kafirlerin Cenneti* (çev. Murat Aykaç Erginöz, Ark Yayınları, 2002).

Les Ottomans et la Mort. Permanences et Mutations

© 1996 Koninklijke Brill N.V., The Netherlands

İletişim Yayınları 1206 • Tarih Dizisi 42

ISBN-13: 978-975-05-0469-3

© 2007 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1-2. BASKI 2007-2011, İstanbul

3. BASKI 2016, İstanbul

EDITÖR Ali Berktaş

DIZI KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

DÜZELTİ Remzi Abbas

UYGULAMA Hüsnü Abbas

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Yayına Hazırlayan
GILLES VEINSTEIN

Osmanlılar ve Ölüm

Süreklilikler ve Değişimler

Les Ottomans et la Mort
Permanences et Mutations

ÇEVİREN *Elâ Güntekin*

i l e t i ŝ i m

İÇİNDEKİLER

Katkıda Bulunanlar	7
Türkçe Baskıya Önsöz	
İLBER ORTAYLI	9
Önsöz	
GILLES VEINSTEIN	11

BİRİNCİ BÖLÜM EVELİYAT VE İZLER

OSMANLI MEZAR TAŞLARINDA İSLÂMİYET ÖNCESİNDEN İZLER VE YENİLİKLER	
LOUIS BAZIN	27
TÜRK ÇOBANININ ÜNLEMELERİ Ölümlere Ünlemeden Atları Çağırmaya	
RÉMY DOR	53
KAZAKLARDA VE KIRGIZLARDA KARA Üİ YURDU VE YAS TUTMA (Çağdaş Etnografya Verilerine Göre)	
HÉLÈNE PERRIN	75
TÜRKLERDE ÖLÜMÜN SÖZLÜ İFADESİ Yaşar Kemal'in Yapıtlarında Ağıtlar	
NEDİM GÜRSEL	93

İKİNCİ BÖLÜM
DERVİŞ VE ÖLÜM

**BALKAN DERVİŞLERİNDE EVLİYA ÖLÜMLERİ
VE KERAMET DAĞITAN TÜRBELER**

ALEXANDRE POPOVIC..... 121

ANADOLU YATIRLARINI ZİYARET

MICHÈLE NICOLAS..... 143

**TASAVVUFTA ÖLÜM DENEYİMİ VE
ÖLÜME HAZIRLANMA**

Türkiye Nakşibendîleri Örneği

THIERRY ZARCONE..... 163

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
PADİŞAH VE ÖLÜM

OSMANLI DÖNEMİNDE İSTANBUL'DA SUR İÇİ DEFİN

NICOLAS VATIN..... 189

**Makrizi'nin ve İbn İyâs'ın Tanıklıkları Aracılığıyla
MEMLUK TARAFINA BİR BAKIŞ**

MARYTA ESPÉRONNIER..... 211

II. MEHMED'İN ÖLÜMÜ (1481)

NICOLAS VATIN – GILLES VEINSTEIN..... 227

II. MEHMED'DEN I. AHMED'E

**OSMANLI PADİŞAHLARININ CENAZE TÖRENLERİ
(1481-1616)**

NICOLAS VATIN – GILLES VEINSTEIN..... 253

REZİLANE ÖLÜM

**Kelle Uçurma ve Başların İstanbul'da Sergilenmesi
(15.-19. yüzyıl)**

MATEI CAZACU..... 299

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLI MİRASI, CUMHURİYET'İN GETİRDİĞİ YENİLİKLER

CHOPIN VE MÜZZİN

Çağdaş Türkiye'de Resmî Cenaze Törenleri

MICHEL BOZDEMİR..... 359

**TÜRK OKUL TARİH KİTAPLARINDA
ÖLÜMÜ ANLATAN SÖZCÜKLER**

ÉTIENNE COPEAUX..... 373

KATKIDA BULUNANLAR

Louis Bazin, *Emeritus* Prof. Dr., Paris III Üniversitesi; *Institut* üyesi

Michel Bozdemir, Doç. Dr., INALCO

Matei Cazacu, Araştırmacı, CNRS

Étienne Copeaux, Araştırmacı, IFEA

Rémy Dor, Prof. Dr., INALCO

Martyta Espéronnier, Araştırmacı, CNRS

Nedim Gürsel, Araştırmacı, CNRS

Michèle Nicolas, Araştırmacı, CNRS

Hélène Perrin, Antropoloji dalında doktora adayı

Alexandre Popovic, Arařtırma yöneticisi, CNRS

Nicolas Vatin, Araştırmacı, CNRS

Gilles Veinstein, Prof. Dr., EHESS

Thierry Zarcone, Araştırmacı, CNRS

YAYINEVİNİN NOTU: Kitaptaki alıntılar, transkripsiyon ve metinlerin gözden geçirilmesindeki katkılarından dolayı Prof. Dr. Edhem Eldem ve Prof. Dr. Osman Fikri Sertkaya'ya teşekkür ederiz.

Türkçe Baskıya Önsöz

İLBER ORTAYLI

André Malraux mezarlıklar, defin âdetleri ve mezar taşlarının bir medeniyet için en önemli kimlik göstergesi olduğunu belirtir. Bu anlamda Osmanlı mezar taşları ve cenaze törenleri Osmanlı insanının temel niteliğini gösterir: tevazu ve ölümün soğukkanlılıkla karşılanması, hatta ölümün hayata ısındırılması...

Geçmişimizdeki birçok alan gibi Osmanlı mezarlıkları ve cenaze töreni de çok az ilgimizi çekti. Fransız Türkolojisi bu alanda dikkate değer eserler verdi. Bu sefer Gilles Veinstein'in önderliğinde en seçkin uzmanların yazıları *Osmanlılar ve Ölüm* başlığı altında toplandı ve arkadaşımız Elâ Güntekin'in seçkin çevirisiyle okuyucularımıza sunuluyor. Hiç kuşkusuz Türklerin tarihi boyunca muhtelif bölgelerdeki ölü gömme âdetlerinin müşterekliği dikkatimizi çekecektir. Bana göre ölümdaki bu müştereklik bir Türk kültüründen söz etmeyi mümkün kılıyor.

Daha önce Nicalos Vatin'le Gilles Veinstein'in *Le Sérail ébranlé* (belki Sarsılmış Saray demeli) başlıklı müşterek eserlerinde, padişahların ölümü hatta öldürülmeleri ve cenaze törenleri üzerinde duran, ama aynı zamanda da toparlayıcı bir bakış sunan sürükleyici bir tahlil yapılmıştır. O eserde de ilginç bilgile-

rin olaylarla bağlantıları kurularak ve edebî bir ustalıkla kaleme alındığını söylemeliyiz. Kanaatimce Elâ Güntekin o eseri de çevirip, Türk okuyucusuna kazandırmalıdır.

Önümüzdeki *Osmanlılar ve Ölüm* adlı çeviri Gilles Veinstein ve Nicolas Vatin'in, Fransız-Osmanlı araştırmalarının bu iki seçkin üyesinin çok daha geniş bir çalışma grubuyla hazırladıkları bir sunum. Fransa'da Türkoloji böyle bir eseri vermeye hazırlıklıydı; çünkü konu üzerinde bir düzine uzmanın yıllardan beri çalıştıkları biliniyor. Ünlü Louis Bazin'in Osmanlı öncesi mezar taşları üzerine yazdıkları, Thierry Zarcone'un "Tasavufta ölüme hazırlanma", Alexandre Popovic'in "Balkan dervişlerinde evliya türbeleri ve kerametli türbeler"i ilginç makaleler; üçüncü bölümde Osmanlı padişahlarının ölümü ve cenaze törenleri üzerine değerli bilgiler var. Tabii Matei Cazacu'nun makalesindeki bazı sert değerlendirmelerin zamanı şaşırان yönü üzerinde de durmalıyız. Nihayet idam ölüm ritüeli ile doğrudan alakalı bir olay değildir.

Elimizdeki bu eserin okuyucu açısından bilgilendirici olacağını ümit ediyorum.